

Kirkkonummen kunnanhallitukselle

**Oikaisuvaatimus kuntakehityksen lautakunnan päätöksestä 10.9.2026 § 93
1023/10.03.01.06/2020**

Pyydämme kunnanhallitusta oikaisemaan yhdyskuntatekniikan lautakunnan päätöksen Kirkkonummen metsien hoidon toimenpideohjelman vuosille 2026-2028 (10.9.2026 § 93 1023/10.03.01.06/2020) hyväksymisestä

Tarkastettu pöytäkirja on julkaistu kunnan verkkosivulla 16.9.2026.

Huomioitavaa: Tämä oikaisuvaatimus ei koske turvallisuushakkuita. Kirkkonummen kunnassa kaadetaan vaaralliseksi arvioidut puut reittien ja teiden varsilta sekä tonttien reunoilta riippumatta Kirkkonummen kunnan metsäohjelmasta tai sen perusteella laadituista metsien hoitosuunnitelmasta ja Kirkkonummen metsien hoidon toimenpideohjelmasta. Tätä työtä tekevät ammattilaiset, jotka tunnistavat vaaralliset puut eivätkä tee tarpeettomia hakkuita. Ympäristöyhdistys arvostaa heidän työtänsä, ja se on riittävää pitämään ulkoilureitit turvallisina.

VAADIMME:

1. Päätöksen Kirkkonummen metsien hoidon toimenpideohjelmaksi vuosille 2026-2028 (Kuntakehityksen lautakunta 10.9.2026 § 93) [myöhemmin päätös] kumoamista ja päätöksellä hyväksytyn Kirkkonummen metsien hoidon toimenpideohjelman vuosille 2026-2028 [myöhemmin toimenpideohjelma] palauttamista valmisteluun, kunnes Kirkkonummen kunnan metsäohjelman (KV 19.5.2025 § 48) [myöhemmin metsäohjelma] mukainen metsien hoitosuunnitelma tai "hoitosuunnitelma muille metsille" [myöhemmin hoitosuunnitelma] on hyväksytty ja toimenpideohjelma on laadittu sen mukaisesti.
2. Huomioimaan hoitosuunnitelman ja toimenpideohjelman laadinnassa valituksemme Helsingin hallinto-oikeudelle 2.7.2025 (HAO Diaarinumero: 4268/03.04.04.24/2025) Kirkkonummen kunnan metsäohjelman hyväksymisestä (kunnanvaltuusto 9.5.2025 § 48 1023/10.03.01.06/2020) LIITE A esitetyt vaatimukset metsäohjelman valmistelun lainmukaisuudesta.
3. Hoitosuunnitelmassa ja toimenpideohjelmassa esitettävien toimenpiteiden tulee edistää Kirkkonummen strategian 2024-2030 (KV 4.3.2024 § 15) [myöhemmin kuntastrategia], Kirkkonummen kunnan kestäväen energian ja ilmaston toimintasuunnitelman (SECAP) (KV 8.3.2021) [myöhemmin SECAP], LUMO- ohjelma, Kirkkonummen luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelman 2025–2030 (KV 19.5.2025 § 47) [myöhemmin LUMO-ohjelma] ja metsäohjelman tavoitteiden toteutumista. Siten ei hoitosuunnitelmassa eikä toimenpideohjelmassa saa esittää hakkuita tai hoitotoimenpiteitä, jotka:
 1. Saattavat vaarantaa uhanalaisen lajin tai arvokkaan elinympäristön säilymisen Kirkkonummen kunnan metsissä tai muuten haittaavat luonnon monimuotoisuuden turvaamista. Lähes kaikki toimenpideohjelman kuviot, liito-oravan osalta erityisesti kuviot 220, 225, 1018, 1064; lepakoiden osalta kuviot 220, 225, 227, 237, 238, 239, 241, 244; pyiden osalta 470, 473, 487; suurten puiden eli ylispuiden osalta (muiden kuin vaarallisten puiden osalta) kuviot 176, 262, 340, 1098, 1172 ja 1098, ja suurten puiden tai niiden kehittymisen osalta yläharvennuskuviot 222, 223, 226 ja 1624;

- norojen ja lähteiden osalta esimerkiksi 62, 63; lahokaviosammaleen osalta ainakin 487, 1042, 1053, 1064, 1093, 1101, 1168, 1183, 1187.
2. Koskevat kuvioita jotka täyttävät tai saattavat täyttää METSO-kriteerit: Ainakin kuviot 61, 62, 63, 86, 91, 154, 162, 227, 238, 1042, 1044, 1053, 1060, 1064, 1082, 1101, 1168, 1174, 1185 ja 1187.
 3. Häiritsevät päiväkotien ja koulujen ympäristökasvatusta, erityisesti Veikkolan koulun ympäristössä ja Veikkolassa olevien päiväkotien käytössä olevan kodan ympäristössä.
 4. Ovat voimassa olevien kaavojen tai valmisteilla olevien kaavojen määräysten vastaisia. Esimerkiksi kuvio 345 on Eerikinkartanon asemakaavan valmisteluaineistossa osoitettu merkinnällä VL, jota koskee kaavamääräys: *"Alueen puustoa tulee hoitaa ja kehittää siten, etteivät alueella suoritettavat toimenpiteet vaaranna alueen virkistyskäyttöä, maisemakuvaa tai luonnon monimuotoisuutta."*
 5. Koskevat muita taimikoiden ja nuorten puiden harvennuksia ja hakkuita kuin sellaisia joissa on tarvetta hyvään näkymään, esimerkiksi risteysalueilla, tai sellaisia joissa taimikko/nuori puusto on yksilajista ja istus- tai kylväsyntyistä ja harvennuksen tavoitteena on mahdollistaa sekametsän syntyminen.

Hoitosuunnitelmaa ja toimenpideohjelmaa varten on tehtävä selvitykset siitä, voiko käsiteltävä kuvio täyttää arvometsä- tai METSO-kriteerit tai saattaako käsittely vaarantaa uhanalaisen lajin tai arvokkaan elinympäristön säilymisen kunnan metsissä. Voimassa ja valmisteilla olevien kaavojen määräykset on tarkistettava, ja on selvitettävä, miten koulut ja päiväkodit käyttävät käsiteltäviksi aiottuja kuvioita ja miten käsittely vaikuttaisi tähän käyttöön.

4. Hiilitaselaskelman tekemistä osana hoitosuunnitelmaa ennen toimenpideohjelmasta päättämistä.
Pyrkimistä SECAPIn tavoitteeseen 4.3: *"Kunnan omistamiin metsiin sitoutuu mahdollisimman paljon hiiltä."*
5. Sikäli, kun hakkuita tai hoitotoimia esitetään toteutettaviksi, on niiden kohteina olevien alueiden luonto-, ympäristökasvatus- ja virkistysarvot selvitettävä huolellisesti. Tulokset on esitettävä hoitosuunnitelmassa ja toimenpideohjelmassa. On perusteltava miten esitettävät hakkuut parantaisivat luonto-, ympäristökasvatus- ja virkistysarvoja.
6. Kuntalaisten kuuleminen pitää tehdä ennen toimenpideohjelman varsinaista lautakuntakäsittelyä. Varsinaista lautakuntakäsittelyä ei ole se, että lautakunnalle tuodaan tiedoksi virkamiespäätos. Ei voida katsoa hyväksyttäväksi, mikäli palautetta ei huomioida siinä mitä maastossa toteutetaan.
7. Rehellistä kertomista puunmyyntituloista ja samalla kokonaistaloudellisuuden arviointia ottaen huomioon mm. metsien terveysvaikutusten rahallinen arvo ja vaikutus asuntojen arvoihin.

PERUSTELUT

Kunnan toimintaa johdetaan valtuuston hyväksymän kuntastrategian mukaisesti (KL 38 §). Kirkkonummen kuntastrategian mukaan mm: *"Toimimme aktiivisesti ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi ja vaalimme luonnon monimuotoisuutta. Valttikorttejamme ovat merellisyys, järvet ja luonnonläheisyys, joita vaalimme ja hyödynnämme niin kuntalaisten hyvinvoinnin kuin kunnan markkinoinnin edistämiseksi;"* sekä *"Johdamme tiedolla ja sitoudumme päätöksiin."*

LUMO- ja metsäohjelmien on tarkoitus olla kuntastrategian mukaisia ja sitä tarkentavia. LUMO- ja metsäohjelmien pohjalta tehtävät suunnitelmat ja toimenpiteet eivät saa olla ristiriidassa kuntastrategian kanssa. Päätöksessä hyväksytyn toimenpideohjelman toteuttamisen seuraukset

olisivat päinvastaisia LUMO- ja metsäohjelmien ja kuntastrategian tavoitteille. Näin päätös on kuntastrategian edellä esitettyjen ohjelmien vastaisena KL 38 § vastainen.

Toimenpideohjelmassa kerrotaan: *“Hoitomenetelmät valitaan kohdekohtaisesti ottaen huomioon metsän rakenne, luontoarvot, virkistyskäyttö, maisemavaikutukset sekä taloudellinen tarkoituksenmukaisuus.”* Miten tämä on tehty ei siitä selviä. Leimausselosteen muutaman sanan *“ohjeet”* eivät ole riittäviä edes ohjaamaan toimenpiteitä saati kertomaan miten em. arvot on huomioitu. Päätös on lainvastainen, koska siinä ei ole ilmoitettu mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun (HL 45 §), eikä se ole hyvän hallintotavan mukainen (HL 6 §), viranomaisen toimien on oltava oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Nyt toimet eivät ole oikein mitoitettuja päämääriin nähden, vaan toimenpiteet ovat tosiasiallisesti päinvastaisia esitettyjen päämäärien saavuttamisen kannalta.

Päätöksen selostuksessa väitetään: *“Kirkkonummen kunnan omistamia metsiä ei ole hoidettu useaan vuoteen ja metsien hoitovelka on huomattava. Tällä on muun muassa vaikutusta hiilen sitoutumiseen ja erityisesti monella alueella se haittaa metsien virkistyskäyttöä.”*

- *“Hoitovelka”* on metsätaloudellinen termi, jolla tarkoitetaan sitä, että taimikoiden tai nuorten kasvatusmetsien perkauksia ja muita käsittelyjä. Näillä toimenpiteillä tavoitellaan useimmiten yksittäisten puiden nopeaa kasvua. *“Hoitovelalla”* ei voida perustella ylispuiden hakkuita, varttuneiden metsien harvennuksia tai ennakkoraivauksia eikä varsinkaan virkistysmetsien hakkuita. Hiilensidonnan, luontoarvojen ja virkistyksen kannalta luontaisesti kehittyvät lehtipuuvaltaiset taimikot ovat arvokkaampia kuin käsitellyt taimikot. Tiheä puusto antaa paremman suojan melulta ja paremman metsäntunnun kuin harva puusto, vaikkei toki yhtä hyvää kuin vanha metsä.
- Päätöksessä eikä siinä hyväksytyssä toimenpideohjelmassa ole osoitettu mitään tosiasiallista syytä, miten hoitamattomuus eli päätöksessä esitettyjen toimenpiteiden tekemättömyys haittaisi virkistyskäyttöä. Vaikka näin selostuksessa väitetään. Tutkimuksissa on osoitettu, että ihmiset elpyvät paremmin metsissä, joissa on suuria puita (LIITE B), linnunlaulu tekee ihmisistä onnellisempia (LIITE C). Lintuja ja linnunlaulua on enemmän tiheiköissä ja muissa metsäisissä ympäristöissä, jotka vähenevät metsien käsittelyssä. Tarkemmin kirkkonummelaisten toiveista metsien laadulle virkistyskäytössä LIITTEET 12.4 - 12.20 ja 14.
- *“Hoitamattomuudella”* on lähes poikkeuksetta positiivinen vaikutus metsien hiilivarastoon. LIITTEET D ja E. Päätöksen selostuksessa annetaan totuuden vastaisesti ymmärtää päinvastaista.
- Kuntastrategiassa on päätetty: *“Toimimme aktiivisesti ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi”*. Päätös estää kuntastrategian toteutumista ja on täten HL 38 § vastainen. SECAP:n toimenpiteenä 4.3 on *“Ylläpidetään ja vahvistetaan kunnan omistamien metsien hiilivarastoja”* ja sen tavoitteena on: *“Kunnan omistamiin metsiin sitoutuu mahdollisimman paljon hiiltä.”* Toimenpideohjelman noudattaminen olisi ristiriidassa tämän SECAP:ssa päätetyn toimienpiteen vastainen. Päätös ei ole hyvän hallintotavan mukainen (HL 6 §). Luottamuksensuojaperiaatteen mukaisesti päätöksen on vastattava kunnan aikaisempia päätöksiä.

Käsittelyn kohdassa ”selostus” väitetään: *“Aikataulusyistä ja operatiivisen toiminnan turvaamiseksi asukaskuuleminen suoritetaan yleisellä palautteella sekä kohdekohtaisella tiedottamisella mm. kunnan nettisivuille.”* Päätöksessä ei perustella, miten aikataulusyyt tai operatiivisen toiminnan turvaaminen vaativat metsäohjelmasta poikkeamista. Päätöstä ei ole perusteltu eikä siinä ole

ilmoitettu mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun (HL 45 §). Siinä ei ole osoitettu mitään tosiasiallista syytä miksi asiukaskuulemista ei voisi tehdä ennen varsinaista päätöksentekoa lautakunnassa. Tilanne metsissä ei ilman ”hoitotoimenpiteitä” merkittävästi muutu useassa vuodessa.

Päätöksellä hyväksytyssä toimenpideohjelmassa väitetään, että: *”Ympäristönsuojelu antoi lausunnon ja lausunnon pohjalta on tehty muutoksia toimenpiteisiin. Metsien hoidossa otetaan luonnon monimuotoisuus huomioon ja hoitotoimilla pyritään lisäämään hiilensitoutumista metsiin.”* Toimenpideohjelmassa väitetään, että ympäristönsuojeluyksikön lausunto on huomioitu: *”Saadun palautteen perusteella toimenpiteitä on tarkennettu kuviokohtaisesti, kuitenkin lähes alkuperäisen esityksen laajuudessa. Syy ei ole palautteen huomiotta jättämisessä, vaan liittyy tarpeeseen tehdä pienimuotoisia toimenpiteitä kohdekuvioilla.”*

- Ympäristönsuojeluyksikön lausunnon toimenpideohjelmasta (LIITE F) ja ympäristönsuojeluyksikölle tekemämme tietopyynnön vastauksen (LIITE G) vertaaminen päätökseen näyttävät, että ympäristönsuojeluyksikön lausunto on huomioitu vain hyvin pieneltä osin. Kertymää eli poistettavien puiden määrää ei ole pienennetty muuten kuin poistamalla hakkuut kahdelta kuviolta ja pienentämällä kertymää kahdella kuviolla. Näiden sijaan hakataan kuvioilla, joista ei edes ole pyydetty lausuntoa. Toimenpideohjelman mukaan hakkuin käsitellään kaikkiaan noin 140 kuviota, näiden lisäksi tulevat hoitotoimin käsiteltävät kuviot. Ympäristönsuojeluyksikkö ei ole ottanut kantaa hoitotoimin käsiteltäviin kuvioihin. METSO-suojeluperusteet sekä usein myös liito-oraville ja lepakoille sopivat elinympäristöt säilyvät vain poistamalla toimenpiteet ko. kuviolta. Kuvioita, jotka ympäristönsuojeluyksikön lausunnon mukaan on luonnon monimuotoisuuden kannalta tarpeellista jättää kehittymään luontaisesti, on toimenpideohjelman kuvioista noin 75 kpl, ja sellaisia joilla toimet ovat mahdollisesti perusteltuja, on noin 25 kpl. Lopuista noin 40 kuviosta ei ole luontotietoja, joten ympäristönsuojeluyksikkö ei ole ottanut kantaa niiden käsittelyyn. Päätös on lainvastainen, koska siinä ei ole perusteltu mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun (HL 45 §). Suurin osa ympäristönsuojeluyksikön lausunnossaan esiin tuomista luontotiedoista tai esityksistä ei ole johtanut mihinkään muutoksiin toimenpideohjelmassa. Vastauksena tietopyyntöömme ympäristönsuojeluyksikkö toteaa: *”Joidenkin kuvioiden kohdalle on leimausselosteeseen lisätty ympäristönsuojeluyksikön lausunnossa esiin tuotujen luontoarvojen säilymistä tukevia ohjeita esim. säästöpuiden keskittämisestä, harventamisen epätasaisuudesta, kolopuiden ja varjostuksen säilyttämisestä.”* (leimausseloste ja luonnos leimausselosteesta).

Kuntastrategian mukaista *”tiedolla johtamista”* ei ole se, että kunnassa parhaan tiedon luonnon monimuotoisuudesta hallitsevan ympäristönsuojeluyksikön lausuntoa ei ole huomioitu juuri ollenkaan. Tämä on HL 38 § vastaista. Päätöksessä hyväksytyssä toimenpideohjelmassa, ei ole ilmoitettu, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun (HL 45 §) eikä siitä myöskään selviä miten lausunto on vaikuttanut, kun kuutioina mitattuna kuviolta poistuva puumäärä ei ole muuttunut luonnoksesta (leimausseloste ja luonnos leimausselosteesta). Hyvän hallintotavan mukaan (HL 6 §) viranomaisen toimien on oltava oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Nyt toimet eivät ole oikein mitoitettuja: toimintaperiaatteet eivät ole oikein mitoitettuja päämääriin nähden. Toimintaperiaatteet ovat tosiasiallisesti päinvastaisia päämäärien saavuttamisen kannalta.

Toimenpideohjelmassa esitetyillä toimenpiteillä ei toteuteta selostuksen väitettä *”lisäämään hiilensitoutumista metsiin”*, vaan päinvastoin vähennetään metsiin sitoutunutta hiiltä. LIITEET D ja E. Perustelussa ei ole ilmoitettu, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun (HL 45 §) eikä se ole hyvän hallintotavan mukainen (HL 6 §). Viranomaisen toimien on oltava oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Nyt toimet eivät ole oikein mitoitettuja: toimintaperiaatteet eivät ole oikein mitoitettuja päämääriin nähden. Toimintaperiaatteet ovat tosiasiallisesti päinvastaisia päämäärien saavuttamisen kannalta.

Toimenpideohjelman mukaan: *”Ohjelma perustuu kunnan metsästrategiaan sekä voimassa olevaan metsäsuunnitelmaan. Tavoitteena on turvata metsien ekologinen kestävyys sekä virkistyskäyttö ja maisema-arvot.”* Kunnassa ei ole voimassa olevaa metsäsuunnitelmaa tällä kuitenkin viitattaneen luonnonhoito- ja talousmetsäsuunnitelmaan 2019 – 2029 [myöhemmin metsäsuunnitelma 2019 - 2029]. Katsomme, ettei tämä suunnitelma ole voimassa, koska se perustuu metsäohjelman kumoamaan metsästrategiaan. On kuitenkin huomioitava, ettei sitäkään ole noudatettu:

- Luonnonhoito- ja talousmetsäsuunnitelma 2019 – 2029:n päätöksen valmisteluosan mukaan: *”Suunnittelun palautevaiheessa kertyi myös merkittävä määrä kääpainventointitietoa ja lisäksi liito-oravahavaintoja vielä valmisteilla olevasta selvityksestä. Nämä tiedot huomioidaan toimenpideohjelmia laadittaessa. Yhdessä ympäristöyksikön kanssa varmistetaan, että viimeisin luontoinventointitieto on tarjolla toimenpideohjelmavaiheessa.”* Päätöksestä tai toimenpideohjelmasta ei selviä mitä nämä ovat ja miten ne on huomioitu.
- Luonnonhoito- ja talousmetsäsuunnitelma 2019 – 2029 päätöksen mukaan: *”Toimenpideohjelmia tehtäessä huomioidaan metsänhoitosuunnitelmasta saadut tarkat luontokohdehuomiot.”* Päätöksestä tai toimenpideohjelmasta ei selviä mitä nämä ovat ja miten ne on huomioitu.
- *”Kaikki arvokkaat luonto/metso-kuviot tulee olla hoidon- ja toimenpiteiden suhteen linjassa.”* Toimenpiteitä on suuressa määrin osoitettu luonto/metso-kuvioille (ks. kohdat 3.1 ja 3.2 sekä ympäristönsuojeluyksikön lausunto LIITE F)

PERUSTELUT ESITETTYIHIN VAATIMUKSIIN

1. Toimenpideohjelma pitää tehdä voimassa olevien päätösten eli mm. metsäohjelman mukaisesti – ei sen kumoaman Kirkkonummen kunnan metsästrategia ja hoito- ja käyttöluokituksen (KH 2/31.10.2005) [myöhemmin metsästrategia] mukaisesti. Kirkkonummen kunnan luonnonhoito- ja talousmetsäsuunnitelma vuosille 2019-2029 [myöhemmin metsäsuunnitelma 2019 - 2029] on tehty metsästrategia 2005:n tavoitteiden ja vaatimusten mukaisesti. Oikaisuvaatimuksen alaisessa päätöksessä lukee: *”Kirkkonummen metsien hoidon toimenpideohjelma vuosille 2026-2028 on laadittu Kirkkonummen kunnan metsäohjelman ja Kirkkonummen kunnan luonnonhoito- ja talousmetsäsuunnitelman vuosille 2019-2029 mukaisesti”*.

Kirkkonummen kunnan metsäohjelma (KV 19.5.2025 § 48) edellyttää ennen toimenpideohjelman tuomista lautakuntaan mm. hiilitaselaskelmaa ja ikärakenteen sekä virkistyskäyttömahdollisuuksien tarkastelua. Hiilitaselaskelmaa esitettyjen toimenpiteiden vaikutuksista ei ole tehty, eikä ikärakenteen ja virkistyskäyttömahdollisuuksien tarkastelua ole päätöksen perusteluissa. Perusteluissa ei ole ilmoitettu, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun (HL 45 §).

Tarkasteluna ei voida pitää selvityksen väitettä: *"erityisesti monella alueella se [hoitovelka] haittaa metsien virkistyskäyttöä."*

2. Useita yhdyskuntatekniikan lautakunnan ja kunnanhallituksen aiempia Kirkkonummen kunnan metsiä koskevia päätöksiä ei ole kumottu tai muutettu, ja päätös Kirkkonummen kunnan metsäohjelman hyväksymisestä (kunnanvaltuusto 9.5.2025 § 48 1023/10.03.01.06/2020 (LIITTEET 1, 2, 3, 4, ja 6) on ilmeisessä ristiriidassa aiempien päätösten kanssa. Metsäohjelman tavoitteita (metsäohjelma luku 4 Metsienhoidon tavoitteet ja mittarit):

- *"Luonnon monimuotoisuus turvataan – Kunnan metsissä huolehditaan, että arvokkaiden elinympäristöjen ja uhanalaisten lajien säilyminen ei vaarannu."*
- *"Hoitosuunnitelmassa asetettujen hoitotoimenpiteiden vaikutus nettonieluun (hiiltä sitoutuu enemmän kuin vapautuu): Kunnan metsissä huolehditaan, että arvokkaiden elinympäristöjen ja uhanalaisten lajien säilyminen ei vaarannu."*
- *"Metsien hoidossa huolehditaan metsälajiston säilymisestä elinvoimaisena."*

Nämä eivät toteudu metsäohjelmassa ehdotetuilla toimintaperiaatteilla. Metsästrategian (hyväksytty nimellä metsäohjelma) luonnoksesta annetut lausunnot ja palautteet eivät näytä vaikuttaneen metsäohjelman hyväksymisestä tehdyssä päätöksessä metsäohjelman toimintaperiaatteisiin. Tällöin osallistamisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia ei voida pitää vaikuttavina. Päätöksessä metsäohjelman hyväksymisestä ei ole perusteltu, miksi lausunnot ja palautteet on jätetty huomiotta. Perustelussa ei ole ilmoitettu, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun (HL 45 §). Valitus kokonaisuudessaan LIITE A.

3. Oikaisuvaatimuksen alaisen päätöksen toteuttaminen olisi ilmeisessä ristiriidassa kuntastrategian kanssa. Päätös on KL 38 § vastainen, kunnan toimintaa on johdettava valtuuston hyväksymän kuntastrategian mukaisesti. Kuntastrategian mukaan:

- *"Toimimme aktiivisesti ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi ja vaalimme luonnon monimuotoisuutta. Valttikorttejamme ovat merellisyys, järvet ja luonnonläheisyys, joita vaalimme ja hyödynnämme niin kuntalaisten hyvinvoinnin kuin kunnan markkinoinnin edistämiseksi;"*
- *"Johdamme tiedolla ja sitoudumme päätöksiin."*

Yksi kolmesta LUMO-ohjelman päämäärästä on:

- *"Kirkkonummen luonnon monimuotoisuus on alkanut selvästi vahvistua vuoteen 2030 mennessä etenkin Kirkkonummen kunnan omistamilla alueilla."*

Metsäohjelman Metsienhoidon tavoitteet ja mittarit (luku 4):

- *"Luonnon monimuotoisuus turvataan – Kunnan metsissä huolehditaan, että arvokkaiden elinympäristöjen ja uhanalaisten lajien säilyminen ei vaarannu."*
- *"Hoitosuunnitelmassa asetettujen hoitotoimenpiteiden vaikutus nettonieluun (hiiltä sitoutuu enemmän kuin vapautuu): Kunnan metsissä huolehditaan, että arvokkaiden elinympäristöjen ja uhanalaisten lajien säilyminen ei vaarannu."*
- *"Metsien hoidossa huolehditaan metsälajiston säilymisestä elinvoimaisena."*

SECAP: tavoite 4.3: *"Kunnan omistamiin metsiin sitoutuu mahdollisimman paljon hiiltä."* SECAP:n tavoitteen 4.3 kuvaus: *"Kirkkonummen kunnan hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi merkittävien päästövähennysten lisäksi tarvitaan hiilinieluja. Kunnan omistamia metsiä koskevassa suunnittelussa ja päätöksenteossa pyritään huolehtimaan, että kunnan metsien hiilivarastot säilyvät ja vahvistuvat kunnan toimien seurauksena."*

Hyvään hallintotapaan (HL 6 §) kuuluvan luottamuksensuojaperiaatteen mukaisesti päätöksen on vastattava kunnan aikaisempia päätöksiä. Oikaisuvaatimuksen alainen päätös ja siinä hyväksytty toimenpideohjelma eivät edistä minkään edellä mainitun päätöksen tavoitteiden toteutumista. Tarkemmin miten päätös sivuuttaa kuntastrategian, LUMO-ohjelman, SECAP:in ja metsäohjelman tavoitteet:

3.1 Lisääntyvä liito-orava naaras tarvitsee pärjätäkseen vähintään noin 4–6 hehtaarin alueen, ja radiopantaseurantojen perusteella se käyttää keskimäärin 8 hehtaarin aluetta. Lisäksi urokset tarvitsevat suojaisat kulkuyhteydet naaraiden reviirien välille LIITE H. Useiden havainnoitsijoiden mukaan Kirkkonummen liito-oravakanta on viime vuosina taantunut voimakkaasti. Yhtenä syynä on todenäköisesti kulkureittien muuttuminen turvattomiksi suurten kuusien hakkuiden seurauksena. Toimenpideohjelman mukaan hakattavien puiden valinnan hienosäätö, jota on ohjeistettu leimausselosteessa, ei ratkaise ongelmaa.

Ylispuiden ja metsiköiden suurimpien puiden poisto on erityisen vahingollista luonnon monimuotoisuuden turvaamiselle. Ylispuiden hakkuista toipuminen kestää metsissä vuosikymmeniä, jopa yli sata vuotta. Vanhojen puiden hakkuut ovat erityisen vahingollisia, koska suuret ja vanhat puut ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta avainasemassa useasta eri syystä, esimerkiksi vanhan puun uurteinen, paksu kuori tarjoaa kasvualustan monille vaativille jäkälä-, sammal- ja sienilajeille. Suuri runko tarjoaa suhteessa valtavasti enemmän pinta-alaa kuin nuori puu; suurissa puissa on tilaa suurille kovertumille, koloille ja lahovaurioille – linnut, lepakot, liito-oravat sekä lukuisat hyönteiset ovat näistä riippuvaisia LIITE I.

Toimenpideohjelman toimenpiteisiin kuuluvat ylispuiden poisto ja yläharvennus vähentäisivät suuria puita. Näin tosiasiallisesti heikennettäisiin merkittävästi metsien hiilivarastoja sekä luonto- ja maisema-arvoja, vaikka näitä toimenpideohjelman toteuttamisen väitetään parantavan. Suuria puita paksuine kaarnoineen tarvitsevat niin hyönteiset kuin niitä syövät ja varastoivat linnutkin. Kookkaiden puiden väheneminen on syy monien lajien uhanalaistumiseen LIITE J.

Tiedot pyyppökieista löytyvät Tiirasta (www.tiira.fi).

Ympäristönsuojeluyksikön lausunnossa muistutetaan: *"Lahokaviosammal on luokiteltu Suomen lajiston uhanalaisuusarvioinnissa vuodelta 2019 erittäin uhanalaiseksi ja se on luonnonsuojeluasetuksen (1066/2023) 7 §:n mukainen uhanalainen laji. Lahokaviosammal on myös luontodirektiivin 92/43/ETY liitteessä II (b) mainittu laji, jonka suotuisan suojelutason saavuttamisen tai säilyttämisen kannalta merkittävien esiintymispaikkojen hävittäminen tai heikentäminen on kielletty. Lahokaviosammalesta tehtyjen havaintojen perusteella toimenpideohjelman alueella saattaa olla lahokaviosammalen merkittäviä esiintymispaikkoja."*

Kuvioilla 62 ja 63 on 2 noroa ja lähde. Metsälaissa suojeltuja, mutta niitäkään ei ole merkitty leimausselosteeseen.

3.2 Sen lisäksi mitä kohdassa 3.1 kerrotaan. Toimenpideohjelmassa väitetään virheellisesti: *"Potentiaalisista METSO-kohteista ilmoitettiin palautteessa. METSO-asia on kuitenkin katsottu läpikäydyksi kunnan aiempien päätösten perusteella tätä hoito-ohjelmaa laadittaessa."* Tämä ei pidä paikkaansa: "METSO-asiaa" ei ole "läpikäyty". Vuoden 2026 rakennus- ja ympäristölautakunnan talousarvion sitovissa tavoitteissa on uusien METSO-kohteiden selvittäminen ja hakeminen suojelukohteiksi. Lisäksi on huomattava, että "METSO-kelpoisuus" kertoo metsän luonnonsuojelullisista arvoista myös silloin, kun alue ei sovellu METSO-suojeluun esimerkiksi pienialaisuutensa vuoksi. Nämä keskimääräistä enemmän luontoarvoja sisältävät alueet tulee jättää käsittelemättä Kirkkonummen kuntastrategian, LUMO- ja metsäohjelmien sekä metsäohjelma 2019-2029 tavoitteiden mukaisesti.

Ympäristönsuojeluyksikön lausunnossa (LIITE F) todetaan: *"Osassa toimenpideohjelman alueita ei ole tehty minkäänlaista luontoselvitystä. Esimerkiksi linnusto-, lepakko- ja liito-oravaselvitykset puuttuvat useimmilta kuviolta. Ilman luontoselvityksiä ei toimenpideohjelman laadinnassa ole mahdollista ottaa huomioon yhdyskuntatekniikan lautakunnan päätöstä 22.8.2019 § 3. [metsäohjelma 2019-2029]. Päätöksen mukaan kaikki arvokkaat luonto/METSO-kuviot tulee olla hoidon ja toimenpiteiden suhteen linjassa."*

3.3. Häiritsevät päiväkotien ja koulujen ympäristökasvatusta, erityisesti Veikkolan koulun ympäristössä ja Veikkolassa olevien päiväkotien käytössä olevan kodan ympäristössä. Ks. Sivistyspalveluiden lausunto metsästrategiasta LIITE 12.3.

3.4. Vastaus tietopyyntöömme kokonaisuudessaan: *"Kaavoitus- ja liikennejärjestelmäpalvelut ei antanut lausuntoa metsien hoidon toimenpideohjelmasta, jota koskeva lausuntopyyntö saapui 7.4.2026 ja jonka määräaika oli 22.4.2026. Metsien toimenpideohjelman aineisto oli poikkeuksellisen laaja, eikä kaavoituksen esittämään aineiston esittelypyyntöön saatu vastausta. Huomioitavaa on, että kaavoitusyksikössä on poikkeuksellisen suuri työkuorma. Kirkkonummella kaavoitusta valmistellaan yhteistyössä Infrapalveluiden ja Ympäristönsuojeluyksikön kanssa. Metsien hoidon toimenpideohjelmasta antoi lausunnon Ympäristönsuojeluyksikkö 22.5.2026. Kaavoitus ei ole antanut erillistä kannanottoa tietopyynnössä esitettyihin metsänhoitotoimenpiteitä koskeviin kysymyksiin."* Päätöksessä eikä sillä hyväksytyssä toimenpideohjelmassa ei kerrota, miten on varmistettu, etteivät suunnitellut toimenpiteet ole kaavojen vastaisia tai haittaa kaavojen valmistelua.

3.5. Tiheät nuorehkot metsät ovat lähes aina virkistykseen harvoja taimikoita sopivampia. Nuorissa metsien ja taimikoiden tiheys vähentää melun kuulumista ja näkymän naapureihin. Linnuille ja muille eläimille ne ovat parempia elinympäristöjä ja sitä kautta myös virkistysympäristö paranee. Ympäristönsuojeluyksikön lausunnossa todetaan esimerkiksi kuviosta 487: *"Tarjoaa mm. linnustolle elinympäristöä. Virkistyksellisesti alue on merkittävästi toipunut avohakkuun jälkeen ja metsäntuntua alkaa olla."* Ko. kuviolla on myös havaittu pyyppökuueita.

4. Päätös on kuntasrategian vastainen (HL 38 §). Sitä ei ole perusteltu (HL 45 §) ilmastovaikutusten osalta. Siitä ei selviä mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun jättää hiilitaselaskelma tekemättä. Ilman hiilitaselaskelmaa, joka kuuluu hoitosuunnitelmaan, on vaikea tarkastella toteutuvatko metsäohjelman tavoitteet toimenpideohjelmassa:

- *"Ilmastolähtökohdat otetaan huomioon kaikissa kunnan metsissä tapahtuvissa*

toimenpiteissä metsäalueita koskevien hiilitaselaskelmien avulla. Tulosten perusteella arvioidaan osana metsäsuunnitelman laatimisprosessia ilmastolain mukaisen ilmastosuunnitelman toteutumista ja metsänhoidon vaikutuksia siihen.”

- *”Metsien tulee toimia hiilen nettoieluina.”*
- *” Hoitosuunnitelmassa asetettujen hoitotoimenpiteiden vaikutus nettoieluun (hiiltä sitoutuu enemmän kuin vapautuu).”*

SECAP:n tavoitteen 4.3 kuvaus: *”Kirkkonummen kunnan hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi merkittävien päästövähennysten lisäksi tarvitaan hiilinieluja. Kunnan omistamia metsiä koskevassa suunnittelussa ja päätöksenteossa pyritään huolehtimaan, että kunnan metsien hiilivarastot säilyvät ja vahvistuvat kunnan toimien seurauksena.”*

Ympäristönsuojeluyksikön lausunnossa (LIITE F) todetaan: *”Lausunnon esitykset ja suositukset perusteluineen pohjautuvat pääasiassa tiedossa oleviin kasvillisuusarvoihin. Kuviolla on todennäköisesti muitakin luontoarvoja. Ilmastönäkökulmaa ei ole erikseen varsinaisesti huomioitu, mutta esitykset ja suositukset ovat paljolti linjassa myös Suomen ja EU:n ilmastotavoitteiden kanssa. Metsien kokonaishiilitase kehittyy ilmaston kannalta sitä suotuisammaksi, mitä vähemmän metsää hakataan”.*

5. Kirkkonummen metsien käyttöön liittyvissä asiakirjoissa on usein esitetty väitteitä, joiden mukaan käsittely parantaa virkistysarvoja. Mitään perusteluja tämän tueksi ei ole esitetty. Päätökset on perusteltava ja perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun (HL 45 §). Sen sijaan lukuisissa tutkimuksissa on havaittu, että ihmiset elpyvät parhaiten vanhapuustoisissa metsissä ja linnunlaulussa sekä arvostavat metsissä eniten luonnon monimuotoisuutta. (Tähän aihepiiriin liittyviä tietoja on koottu lausuntoomme metsästrategiasta LIITE 12.5).

6. Asukasvuorovaikutus on sekä Kirkkonummen kunnan metsäohjelman että metsästrategian mukaan tehtävä ennen kuin kuntakehityksen lautakunta päättää toimenpideohjelmaan hyväksymisestä. Ei ole olemassa, eikä tässä esitetä mitään sellaisia pakottavia aikataulu- tai muita syitä, jotka oikeuttaisivat poikkeamaan valtuuston päätöksestä. Sekä Kirkkonummen kunnan metsäohjelma (KV 19.5.2025 § 48) että metsästrategia (KH 31.10.2005), jonka perusteella on tehty Kirkkonummen kunnan luonnonhoito- ja talousmetsäsuunnitelman vuosille 2019-2029 (yhdyskuntatekniikan lautakunta 22.08.2019 § 3), edellyttävät asukaskuulemista ennen lautakunnan päätöstä toimenpiteistä. Metsäohjelma edellyttää kuulemisen ennen hoitosuunnitelmaa, metsäohjelman perusteella tehtävä hoitosuunnitelma on tekemättä.

Asukasvuorovaikutuksen aiheuttamien muutosten delegointi infrapalvelujohtajalle olisi kuntakehityksen lautakunnan roolin tarpeetonta ja asukasdemokratian vastaista heikentämistä. Loppulause sivistyspalvelujen lausunnosta Kirkkonummen kunnan metsästrategiasta ja siihen liittyvistä liitteistä LIITE 12.3 kertoo paljon: *”Kirkkonummen kunnan metsäalueet ovat kuntalaisille ja kunnan palveluntuotannolle tärkeitä monella tavalla. Sivistyspalvelut pitää tärkeänä, että kuntalaisten osallistuminen mahdollistetaan aidosti ja selkeästi myös hoitosuunnitelmien valmisteluvaiheessa. Myös strategiassa on tarkoituksenmukaista tuoda esille kyselyistä saatu kuntalaispalaute ja sen yhteys laadittuun strategiaan.”*

7. Selostuksessa olevat puunmyyntitulot on arvioitu epärealistisesti liian suuriksi, ja niiden määrän tarkistaminen on erittäin haastavaa annetuilla tiedoilla. Esitettyjen toimenpiteiden puunmyyntituloja on lähes mahdoton tarkistaa. Olettaen että toimenpideohjelman luonnos eikä selostus pitää paikkansa, hakkuut olisivat kolmivuotiskaudella 7 500 m³ eli vuotta kohti 2 500 m³. Silloin ei voi

pitää paikkansa, että puunmyyntitulot olisivat selostuksen mukaiset ”*Arvioidut puunmyynnistä tulevat tulot ovat 200 000 euroa vuodessa kolmivuotiskaudella*”, koska kaiken puun pitäisi siinä tapauksessa olla arvokkainta mänty- tai kuusitukkaa (n 80 €/m³). Todellisuudessa tukkia olisi vain murto-osa ja muiden puutavaralajien myyntihinta on alle puolet sen hinnasta. Lisäksi tulevat virkahenkilöiden työaika, konsulttipalkkiot, mahdollisesti korjuukustannuksia jne. LIITTEET K ja L.

Lähempänä totuutta mahdollisista tuloista on yhdyskuntatekniikan lautakunta 22.04.2021 § 54 esittelytekstin mukaisesti, kun ympäristönsuojeluyksikön lausunto oli huomioitu, jolloin ”*Toimenpideohjelman arvioidut tulot ovat noin 11 000 euroa ja menot ovat noin 1 400 euroa.*” Tämä vastaa sitä mitä Harry Eklund kuntalaistilaisuus toimenpideohjelmiaan 2021 liittyen kertoi, viimeksi kun kunnalla on ollut tuloja metsistä, niitä on ollut 10 000 - 20 000 €.

Metsästrategiaa varten järjestettiin kuulemistilaisuus kunnantalolla 10.1.2024. Siellä mm ruotisinkielisen kauppakorkeakoulun professori Bo Björk muistutti, että esitetyn metsästrategian [vastaa näiltä osin oikaisuvaatimuksen alaista toimenpideohjelmää] aiheuttamat kulut terveyteen, viihtyvyyteen ja kunnan vetovoimain heikentymiseen aiheuttaisivat moninkertaiset kulut verrattuna puunmyyntituloihin. Kirkkonummelainen luontomatkailuyrittäjä kertoi matkailun kärsivän herkästi imagohaitasta ja useat osallistujat totesivat tällaisen metsästrategian aiheuttavan suureen mainehaitaan Kirkkonummen luontokuntaimagolle.

Oikeus vaatia päätöksen oikaisemista

Kirkkonummen ympäristöyhdistys ry:n toimialue on Kirkkonummi, ja sääntöjen mukainen tarkoitus on edistää luonnon- ja ympäristönsuojelua sekä vaalia kulttuuriperintöä toiminta-alueellaan. Pöytäkirjaotte on tullut kunnan nettisivulle 16.9.2026 ja sitä päivää mukaan laskematta 6.10.2026 on 7 +14 vuorokauden sisällä siitä.

Päätöksentekojärjestelmän uskottavuudesta ja kuntalaisten oikeusturvasta

Päätöksentekojärjestelmän uskottavuuden ja kuntalaisten oikeusturvan kannalta on erittäin ongelmallista, että ylemmän tason päätöksissä sekä kunnan omien asiantuntijoiden ja kuntalaisten lausunnoissa korostettu luonnon monimuotoisuuden turvaamisen tärkeys pyritään kumoamaan viimeisen portaalla käytännön tason päätöksellä. Erityisen paheksuttavaksi päätöksen hiilivaraston pienentämisestä ja luonnon monimuotoisuuden heikentämisestä tekee se, ettei tässä tapauksessa ko. alueille ei ole suunnitteilla rakentamista tai muuta kilpailevaa maankäyttöä.

Hyvä esimerkki luonto-, hiilensidonta ja virkistysarvot kunnan metsienhoidon suunnittelusta löytyy Forssasta LIITE M.

Kirkkonummella 6.10.2026

Kirkkonummen ympäristöyhdistys

Laura Räsänen, pj Teija Virtamo-Tiiska vpj

LIITTEET

Liitteistä: Koska suurin osa liitteistä on numeroitu valmiiksi valituksessamme Kirkkonummen kunnan metsäohjelman (KV 19.5.2025 § 48) hyväksymisestä Helsingin hallinto-oikeudelle 2.7.2025 (HAO Diaarinumero: 4268/03.04.04.04.24/2025), emme numeroi niitä uudestaan. Liitteet jotka koskevat vain tätä oikaisuvaatimusta, on merkitty kirjaimin. Viittauksia, jotka koskevat Kirkkonummen kunnan luottamuselinten päätöksiä, ei erikseen merkitä liitteinä tähän

oikaisuvaatimukseen, eikä liitetä mukaan.

Liite A Kirkkonummen ympäristöyhdistyksen valitus Helsingin hallinto-oikeudelle 2.7.2025 (HAO Diaarinumero: 4268/03.04.04.04.24/2025) liitteessä sen liitteissä Kirkkonummen kunnan metsäohjelman hyväksymisestä (kunnanvaltuusto 9.5.2025 § 48 1023/10.03.01.06/2020)

<https://www.sll.fi/kirkkonummi/wp-content/uploads/sites/47/2025/11/valitus-kirkkonummen-kv-paatoksesta-19.5.2025-hyvaksytysta-metsaohjelma-netti.pdf>

Liite 1 [Metsäohjelma KV 19.5.2025.kokouskäsitely ja päätöshistoria.pdf](#). Päätös josta valitetaan, Kirkkonummen kunnan metsäohjelman hyväksymisestä, kunnanvaltuusto 19.5.2025 § 48 1023/10.03.01.06/2020

Liite 2 Kirkkonummen kunnan metsäohjelma KV 19.5.2025.pdf Kuuluu päätökseen, josta valitetaan.

Liite 3 Metsäohjelma KV 19.5.2025. liitteet.pdf Kuuluu päätökseen, josta valitetaan

Liite 4 Metsäohjelma KV 19.5.2025. kartat eteläinen.PDF Kuuluu päätökseen, josta valitetaan

Liite 5 Metsäohjelma KV 19.5.2025. kartat keski.PDF Kuuluu päätökseen, josta valitetaan

Liite 6 Metsäohjelma KV 19.5.2025. kartat pohjois.PDF Kuuluu päätökseen, josta valitetaan

Liite 7 Metsäohjelma KV 19.5.2025. palautteet ja vastaukset.PDF Kuuluu päätökseen, josta valitetaan

Liite 8 Metsäohjelma KV 19.5.2025. Muutoksenhaku.PDF (Valitusosoitus)

Liite 9 [Erivämielipide YT-ltk.PDF Erivämielipide yhdyskuntatekniikan lautakunta 19.09.2024 § 93](#)

Liite 10 Erivämielipide kunnanvaltuusto 19.5.2025 § 48 1023/10.03.01.06/2020 Kuuluu päätökseen josta valitetaan.

Liite 11 [Kirkkonummen kunnan metsästrategia ja hoito- ja käyttöluokituksesta \(Kh 2/31.10.2005\) ”Metsästrategia 2005”](#)

Liitteet 12 Lausuntoja ja mielipiteitä, nimiin on lisätty tunnisteita, muuten nimet ja lausunnot ovat pääosin siinä muodossa kuin olemme kunnasta saaneet

Liite 12.1 [Lausunto1 kirkkonummen strategiaan kaavoitus-käsiteltyh.pdf](#)

Liite 12.2 [Lausunto2 metsästrategialuonnoksesta RYL 23.1.2024 \(1\)Käsitelty.pdf](#)

Liite 12.3 [Lausunto3 metsästrategia sivistys käsitelty.docx](#)

Liite 12.4 [MielipideJärj 1Finnträskin Suojeluyhdistyksen kannanotto metsästrategiaan160124 final2EdocxKäsitelty paljon yksityiskohtia.docx](#)

Liite 12.5 [MielipideJärj 2KYY ja SLL Uusimaa lausunto Metsästrategian luonnoksesta.pdf](#)

- Liitteseen kuuluu liite 2 (liiteluettelossa liite 14) Kirkkonummen ympäristöyhdistyksen johtopäätöksiä Metsästrategian pohjana olevasta kyselystä (8.1.2024)
- Liitteseen kuuluu liite 4 (ei liiteluettelossa) Ehdotus metsästrategiaksi

Liite 12.6 – 12.20 Mielipiteitä metsästrategialuonnoksesta, ovat osoitettu kunnalle ja siis kunnalla käytettävissä

Liite 14 [Liitteen 12.5. liite 2 Kirkkonummen ympäristöyhdistyksen johtopäätöksiä Metsästrategian pohjana olevasta kyselystä \(8.1.2024\)](#)

Liite 15 Taulukko lakien mukaisten tavoitteiden saavuttamisesta

Liite 16 Kirkkonummen kunnan kestävän energian ja ilmaston toimintasuunnitelma Sustainable Energy and Climate Action Plan (SECAP) of Kirkkonummi under the Covenant of Mayors (CoM) erityisesti s.73 Hyväksytty Kirkkonummen kunnanvaltuustossa 8.3.2021

Liite 17 Kirkkonummen-kuntastrategia-2024-2030.pdf

Liite 18 <https://jukuri.luke.fi/items/6a6f2216-5f29-4f55-a4ac-b7c3d683eaf8>

Liite 19 <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/mielenterveys/tutkimus-paljastaa-ihminen-elpyy-tehokkaammin-ikarakenteeltaan-vanhemmissa-metsissa>

Liite 20 LUMO-ohjelma, Kirkkonummen luonnon monimuotoisuuden turvaamistoimintaohjelma 2025–2030 hyväksytty KV 19.5.2025 <https://kirkkonummi.fi/wp-content/uploads/2025/06/LUMO-ohjelma-Kirkkonummi-19052025.pdf>

Liite 21 Mikkola, Jyri (metsätalousinsinööri, luontokartoittaja) Lausunto Kirkkonummen metsäohjelmasta 26.10.2025

Liite B Simkin, J. 2025: Forests that restore : The effect of managed versus natural forests on human psychological restoration <http://hdl.handle.net/10138/595244>

Liite C Linnunlaulu tekee ihmisistä onnellisempia <https://yle.fi/a/74-20086797>

Liite D Jyri Seppälä, Markku Kanninen, T&Y 1/2019: Metsien hakkuiden kasvattaminen ei ole ilmastoteko <https://labore.fi/t&y/metsien-hakkuiden-kasvattaminen-ei-ole-ilmastoteko/> ja

Liite E <https://blogs.uef.fi/forest-issues/2022/12/04/vanha-metsa-on-hiilinielu/>

Liite F Ympäristönsuojeluyksikön lausunto toimenpideohjelman luonnoksesta 2026

Liite G Ympäristönsuojeluyksikön vastaus KYYn tietopyyntöön 2026

Liite H Suomen luonnonsuojeluliitto: Liito-orava <https://www.sll.fi/opi-lisaa/liito-orava/>.

Liite I S.Ellen Macdonald et al. 2026: Biodiversity recovery is slow following clear-cut harvest of boreal forests. <https://www.nature.com/articles/s41893-026-01868-x#Sec2>

Liite J Suomen lajien uhanalaisuus (Punainen kirja) 2019, s. 32 <https://punainenkirja.laji.fi/publications>

Liite K Metsälehti, 2026: Puunhinta <https://www.metsalehti.fi/puunhinta/puunhinta-2/>

Liite L Metsälehti, 2026: Energiapuun hinnat <https://www.metsalehti.fi/puunhinta/energiapuun-hinnat/>

Liite M Rasmus Lammela 2026: Metsät hallitusti hoitamatta – Forssan kaupungin järkivihreä metsästrategia vuosille 2026–2026 <https://aaltodoc.aalto.fi/server/api/core/bitstreams/1cae4ed4-8693-4470-9dab-59033a0bdf33/content>